

8. Використання гречаної закваски спонтанного бродіння в технології хліба

Гетьман І.А., Михонік Л.А.

Національний університет харчових технологій

Поширення тенденції здорового харчування спонукає виробників розширювати асортимент функціональних хлібобулочних виробів, адже хліб, виготовлений з сортового пшеничного і житнього борошна незбалансований за більшістю мікро– та макронутрієнтів. Задля формування «доданої» цінності виробів, все більш популярними як на європейському, так і на українському ринках, стають види хліба із заміною пшеничного борошна на борошно з більш «здорових» зернових культур.

Перспективною нетрадиційною сировиною є борошно зеленої гречки, яке є джерелом повноцінного білка (13-15 %), антиоксидантів (близько 155 мг/100г), харчових волокон (11-13 %). До того ж, гречане борошно не має в складі глютену і використовується в безглютеновому харчуванні, а відсутність операції термообробки дозволяє зберегти весь комплекс нутрієнтів [1].

Виробництво хлібних виробів з додаванням житнього борошна потребує забезпечення високої кислотності тіста, що вирішується внесенням в тісто заквасок. В умовах дискретного виробництва, на противагу традиційним закваскам на чистих культурах молочнокислих бактерій (ЧКМКБ), ефективно використовувати закваски спонтанного бродіння (ЗСБ), головними перевагами яких є спрощення процесу ведення та його періодичність [2,3].

Для отримання ЗСБ високої якості необхідно дотримуватися оптимальних параметрів її культивування. Проведена низка досліджень щодо використання пшеничних та житніх ЗСБ, але досліджень щодо ЗСБ з борошна круп'яних культур обмаль. Вивчали можливість використання борошна із зеленої гречки в якості живильного середовища для ЗСБ в технології пшенично-житнього хліба, що дозволяє не тільки підвищити кислотність тіста, а й збагатити вироби біологічно активними речовинами.

Метою нашої роботи є розроблення способу виготовлення гречаної закваски спонтанного бродіння, вибір оптимального її дозування в рецептуру пшенично – житнього хліба для отримання виробів високої якості.

Схема виведення закваски спонтанного бродіння наведена в табл. 1. За основу було взято досвід німецьких пекарів – практиків, які запропонували не враховувати масову частку вологи борошна, а поживну суміш для закваски готувати змішуванням борошна та води в рівних масових частинах [4].

Таблиця 1. Послідовність виведення гречаної закваски спонтанного бродіння (t= 28 – 30 °С)

Стадія	Характеристика, біотехнологічні показники
1. Замішували: Борошно, г – 50; Вода, г – 50.	Через 24 год. бродіння на стадії 1: Кислотність, град – 6,2; Активність МКБ, хв – низька (>120 хв). Ознаки бродіння майже не виявляються.
2. Через 24 год після замісу : Закваска попереднього приготування, г – 100; Борошно, г – 50; Вода, г – 50.	Через 24 год. бродіння на стадії 2: Кислотність, град – 9,4; Активність МКБ, хв – низька (115 хв). Початок бродіння.
3. Через 48 год після замісу : Закваска попереднього приготування, г – 200; Борошно, г – 50; Вода, г – 50.	Через 24 год. бродіння на стадії 3: Кислотність, град – 12,5; Активність МКБ, хв – низька (92 хв). Помірне бродіння.
4. Через 72 год після замісу : Закваска попереднього приготування (30 %), г – 100; Борошно, г – 100; Вода, г – 100.	Через 24 год. бродіння на стадії 4: Кислотність, град – 16,2; Активність МКБ, хв – висока (74 хв). Помірне бродіння.
5. Через 96 год після замісу : Закваска попереднього приготування (30 %), г – 100; Борошно, г – 100; Вода, г – 100.	Через 12 год. бродіння на стадії 5: Кислотність, град – 16,8; Активність МКБ, хв – висока (55 хв). Спостерігається інтенсивне бродіння.
6. Через 120 год після замісу : Закваска попереднього приготування (30 %), г – 100; Борошно, г – 100; Вода, г – 100.	Через 12 год. бродіння на стадії 6: Кислотність, град – 18,4; рН, од. приладу – 3,82; Активність МКБ, хв – висока (45 хв); Спостерігається інтенсивне бродіння.

Закваску готували вологістю (58±2) %. Цикл розведення тривав 72 години за температури 28 – 30 °С. Через кожні 24 години до попередньої стиглої закваски додавали поживну суміш з борошна та води. Далі проводили цикл поновлення, в якому відбирали 30 % закваски попереднього приготування та поживну суміш з борошна і води (1:1) з тривалістю бродіння 12 – 14 год. Після другого поновлення якість закваски стабілізується, а приємний, м'яко виражений кислотно–спиртовий, «гречаний» запах свідчить про витіснення неспецифічної мікрофлори борошна. Кислотність закваски становила 18,4 град, активність молочнокислих бактерій (МКБ) – 30 хв.

Проводили пробне лабораторне випікання пшенично–житнього хліба зі співвідношенням пшеничного і житнього борошна 70:30. Контролем слугував

пшенично–житній хліб з додаванням 35 % (згідно з ТІ) житньої ЗСБ з наступними показниками якості: кислотність – 18,8 град, масова частка вологи – 60,3 %, активність МКБ – 83 хв, підймальна сила – 65 хв.

Гречану ЗСБ дозували в кількості 20, 30 і 40 % до маси борошна. У разі зазначеного дозування, кількість круп'яного борошна, яке вноситься із закваскою, становить 10 – 20 %, таким чином відповідна кількість пшеничного борошна замінюється круп'яним. Тривалість бродіння тіста становила 100 хв. Основні показники якості тіста та готових виробів наведені в таблицях 2 - 4.

З табл. 1 видно, що зі збільшенням кількості гречаної закваски зростає титрована кислотність тіста, лише в зразку № 3 кислотність вища, ніж у контрольного зразка. За час бродіння титрована кислотність зросла на 1,2 – 1,6 град. Показник рН всіх зразків закваски зворотно пропорційний титрованій кислотності і, зі збільшенням дозування закваски, він зменшується.

Таблиця 2. Показники якості тіста

Показник	Контроль (житня закваска)	Внесено гречаної закваски, % до маси борошна		
		№ 1 (20)	№ 2 (30)	№ 3 (40)
Масова частка вологи, %	46,7	46,4	46,7	46,6
Кислотність поч., град	6,6	5,0	5,8	7,0
рН поч., од. пр.	4,89	5,32	5,15	4,53
Підймальна сила, хв	3:25	4:00	3:65	3:46
Кислотність кінц., град	8,0	6,2	7,2	8,4
рН кінц., од. прил.	4,6	4,97	4,75	4,29

Спостерігається позитивний вплив гречаної закваски і на підймальну силу тіста, яка покращується зі збільшенням кількості закваски, наближаючись до контрольного зразка. Це може свідчити про високу бродильну активність гречаної закваски.

Таблиця 3. Основні органолептичні показники якості хліба

Показник	Контроль (житня закваска)	Внесено гречаної закваски, % до маси борошна		
		№ 1 (20)	№ 2 (30)	№ 3 (40)
Забарвлення скоринки	Коричневе, рівномірне	Коричневе, рівномірне	Світло – коричневе, рівномірне	
Стан м'якушки	Еластична, нелипка	Еластична, нелипка	Еластична, нелипка	Менш еластична, дещо липка

Колір м'якушки	Коричневий	Коричневий	Коричнево – сірий	Коричнево – сірий
Структура пористості	Дрібна, рівномірна, тонкостінна	Дрібна, рівномірна, тонкостінна	Дрібна, рівномірна, тонкостінна	Середня, рівномірна, товстостінна
Смак та аромат	Властиві пшенично-житньому хлібу	Властиві пшенично-житньому хлібу	Яскраво виражені, з легким кислуватим, «гречаним» ароматом та смаком	Яскраво виражені, з легким кислуватим, «гречаним» ароматом та смаком

Таблиця 4. Фізико – хімічні показники якості хліба

Показник	Контроль (житня закваска)	Внесено гречаної закваски, % до маси борошна		
		№ 1 (20)	№ 2 (30)	№ 3 (40)
Питомий об'єм, см ³ /100 г	216	218	213	210
Пористість, %	65,0	65,0	65,0	64,0
Кислотність, град	7,2	5,6	6,5	7,4
Масова частка вологи, %	46,2	46,0	46,1	46,0

За органолептичними показниками зразок № 3 з кількістю гречаної закваски 40 % мав незначну липкість та менш еластичну м'якушку, пористість - товстостінна, середня. У решти зразків була еластична, нелипка м'якушка, з дрібною, тонкостінною пористістю. Смак та аромат зразків із зростанням кількості гречаної закваски до 30-40 % покращився, був яскраво виражений, кислуватий, «гречаний», в контрольному зразку та зразку №1 – приємний, властивий пшенично – житньому хлібу.

Всі зразки хліба близькі за об'ємом та показником пористості. Кислотність хліба знаходиться в допустимих межах, згідно ТІ. За фізико – хімічними показниками, близькими до контролю є зразки з 30 % та 40 % гречаної ЗСБ. Крім того, органолептичні показники, а саме, смак та аромат, в даних зразках були більш яскраво виражені. Це може бути пов'язано з продуктами бродіння мікрофлори гречаної закваски, які беруть участь у формуванні смаку та аромату.

Список використаної літератури

1. Гетьман, І. А. Борошно круп'яних культур як перспективна нетрадиційна сировина в хлібопеченні / І. А. Гетьман, Л. А. Михонік, О. В. Науменко // Інноваційний розвиток харчової індустрії : матеріали VII

Міжнародної науково-практичної конференції, 21 листопада 2019 р. – Київ : БАРМИ, 2019. – С. 23–25.

2. Гетьман, І. А. Використання заквасок спонтанного бродіння з борошна круп'яних культур в технології хліба / І. А. Гетьман, Л. А. Михонік, О. П. Писарець // Інноваційний розвиток харчової індустрії: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 14 грудня 2017 р. – Київ: БАРМИ, 2017. – С. 55–57.

3. Пшенишнюк, Г. Ф. Закваски спонтанного бродіння в технології житнього хліба / Г. Ф. Пшенишнюк, С. М. Павловський, Ю. С. Ковпак // Наукові праці [Одеської національної академії харчових технологій]. - 2011. - Вип. 40(1). - С. 141-145.

4. Lutz G. Brot / G. Lutz. – Berlin : Warenkunde, 2016. – 200 p.